

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA TASVIRIY FAOLIYAT MASHG'ULOTLARINI O'TKAZISH TEXNOLOGIYALARI

Abdukodirova Maftuna Utkirovna

Samarqand viloyati Payariq tumani 48-DMTT tarbiyachisi

maftuna94@gmail.com

***Annotatsiya:** Maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tasviriy faoliyatga o'rgatish texnologiyalari va unga xos sifatlari ma'no xususiyatlari ochib berilgan; maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tasviriy faoliyatga o'rgatish texnologiyalarining ma'no xususiyatlari birlamchi manbalarga tayanilib tahlil qilingan.*

***Kalit so'zlar:** ta'lim, tarbiya, maktabgacha ta'lim tashkilotlari, tasviriy faoliyat, tabiatga sayr, mehnatsevarlik, islohatlar, xalqaro tadqiqotlar, boshqaruv dasturi, ishtirokchilar, pedagoglar.*

TECHNOLOGIES OF CONDUCT OF PICTURE ACTIVITY COURSES IN PRE-SCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS

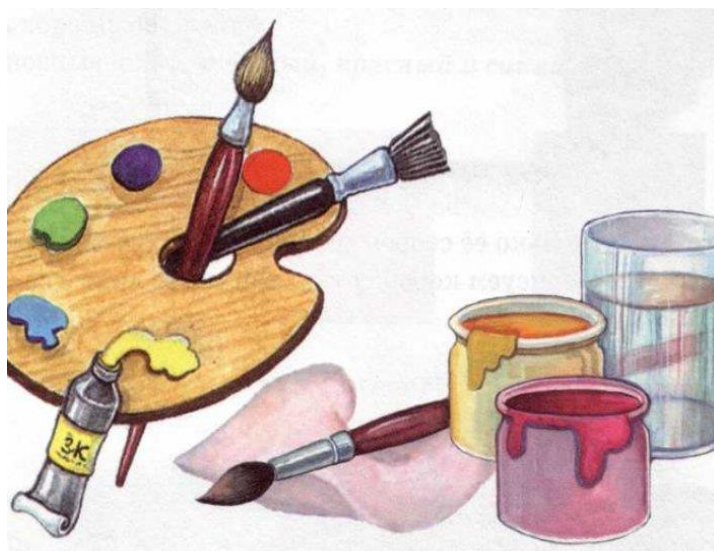
***Annotation:** In the article, the technologies of teaching visual activity in preschool educational organizations and its characteristic features are disclosed; the meaning characteristics of the technologies of teaching visual activity in preschool educational organizations were analyzed based on primary sources.*

***Key words:** education, training, preschool educational organizations, visual activity, nature walk, hard work, reforms, international studies, management program, participants, pedagogues.*

KIRISH (ВВЕДЕНИЕ/INTRODUCTION).

Maktabgacha ta'lim muassasalarida tasviriy faoliyat bilan tanishtirish mashg'ulotlarini o'tkazishning o'ziga xos xususiyatlari bilan tanishtirish. Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni tasviriy faoliyat bilan tanishtirish orqali mehnatsevarlik, mustaqillik ko'nikmalarini shakllantirishda turli shakl, usul va vositalardan foydalanish.

Har bir bolani hayotda, davlatimizning moddiy va ma'naviy rivojlanishida faol ishtirok etadigan qilib tayyorlash uchun unga faqat bilim berib tarbiyalashgina kamlik qiladi, uning shaxsiy qobiliyatini rivojlantirish, yangilik yaratishni o'rgatish, go'zallik qonuni bo'yicha yashash va ijod qilishni shakllantirish lozim. Hayot go'zalligini ko'rishga intilish insonni olijanob qilib tarbiyalaydi, uning kundalik ishini estetik rohat-farog'at manbaiga aylantiradi. Bolalar ko'nglida go'zallik va yuksak g'oyalar hissini uyg'otishga davlat etishda tasviriy faoliyatning o'rni g'oyat kattadir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA (ЛИТЕРАТУРА И МЕТОДОЛОГИЯ / METHODS).

“Bolajon”¹ tayanch dasturida katta yoshdagi bolalarda mehnatsevarlik, mustaqillik, mehnati natijasidan qoniqish sifatlarini shakllantirish, hunarmandchilikka qiziqtirish, xalq amaliy san’ati turlari bilan tanishtirish ta’kidlab o’tilgan. [1]

Tasviriy faoliyati bo’yicha ishni ma’lum bir vaqtga rejalashtirishda, shu davrda faoliyatning boshqa turlari bo’yicha ham amalga oshiriladigan ta’lim-tarbiyaviy ishlarni ham nazarda tutmoq lozim. Tasviriy faoliyati bo’yicha mashg’ulotlarni rejalashtirishda, albatta tasviriy faoliyat mashg’ulotlari o’rtasida o’zaro bog’liqlikni ham hisobga olmoq zarurdir.

Tasviriy faoliyatining har bir turi o’ziga hos vazifalarni hal etadi, ammo qanday bo’lsada, ularni bir yo’nalish, maqsad bo’yicha (tevarak-atrof hayotni xilma-xil o’ziga hos ko’rinishlarida tasviriy) birlashadilar.

Maktabgacha ta’lim muassasalarida tasviriy faoliyat bilan tanishtirish orqali bolalarda mehnatsevarlik, ko’nikmalarini shakllantirishda turli shakl, usul va vositalar yordamidan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Masalan, ko’rgazmali metod orqali rasmlar, kasblar bilan tanishtiriladi. Og’zaki metodlarga tarbiyachining bolalar bilan va bolalarning o’zaro suhbatlari kiradi. Amaliy metodda bolalar o’zlashtirilgan bilimlarini turli o’yinlar orqali mustahkamlaydilar. Bu usullar orqali mashg’ulotlarni rang-barang hamda qiziqarli tashkil etiladi. Shuningdek, mehnat bilan tanishtirish orqali bolalarda mehnatsevarlik ko’nikmalarini shakllantirishga yo’naltirilgan

¹ Takomillashtirilgan “Bolajon” tayanch dasturi. T.: 2016

pedagogik faoliyatning uzluksiz, izchil, maqsadga muvofiq tashkil etilishi ham tarbiyalanuvchilarning mashg'ulotlar jarayonida faol ishtirok etishlarini ta'minlaydi.

NATIJALAR (РЕЗУЛЬТАТЫ / RESULTS).

Maktabgacha ta'lim muassasalarida tasviriy faoliyat mashg'ulotlarida bolalar bilim va ko'nikmalarini shakllantirish quyidagi shartlarga ko'ra amalga oshiriladi:

- mashg'ulotlarni tashkil etishda maqsadni aniq belgilash (aniq maqsad asosida mashg'ulotlarning tashkil etilishi o'z navbatida vazifalarning to'g'ri belgilanishi, mashg'ulot jarayonining umumiy holatini oldindan bashoratlay olish natijalarning taxminiy bo'lsa-da, belgilab olinishi uchun sharoit yaratadi);
- mashg'ulotlarni puxta reja yoki loyiha asosida tashkil etish (ushbu holat aniq maqsad negizida xususiy maqsadlarni aniqlash, mashg'ulot jarayonining umumiy davri hamda bosqichlarida amalga oshirilishi talab etiluvchi vazifalarning mavjud vaziyatga muvofiqligini nazorat qilib borish, mashg'ulot jarayonida yuzaga kelgan muammolarni bartaraf etish chora tadbirlarini ko'rish, har bir bosqichning yagona tizim mazmuniga muvofiq kelishiga erishish borasida imkoniyat yaratadi);
- mashg'ulotlar rejasini ishlab chiqishda tarbiyalanuvchilarning xohish-istaklari, qiziqishlari va ehtiyojlarini inobatga olish (nazarda tutilayotgan holat maktabgacha ta'lim muassasalarida tarbiyalanuvchilarni mashg'ulotlarga jalb etish, ularning mashg'ulotlar jarayonida faollik ko'rsatishlariga erishishni kafolatlaydi);
- mashg'ulotlar jarayonida har bir tarbiyalanuvchiga nisbatan ularning psixologik hamda fiziologik xususiyatlarini e'tiborga olish asosida individual yondashish (qayd etilgan holat tarbiyalanuvchilarning mashg'ulotlar jarayonida ruhan va jismonan toliqib qolishlarining oldini oladi, har bir tarbiyalanuvchiga uning ichki imkoniyatlariga mos keluvchi topshiriqlarning berilishini ta'minlaydi); mashg'ulot jarayonida ushbu jarayonning asosiy subyektlari bo'lgan tarbiyalanuvchilar shaxsining hurmat qilinishi, har qanday ko'rinishdagi faolliklarini rag'batlantirilib borilishiga erishish (mazkur o'rinda rag'batlantirish usullari sifatida ma'naviy rag'batlantirishga alohida e'tibor qaratish maqsadga muvofiq. Zero, maktabgacha tarbiya yoshi bolalarining psixologik xususiyatiga ko'ra ular o'zlarining eng oddiy xatti-harakatlariga nisbatan ham atrofdagilar

e'tibor berishlarini, qo'llab-quvvatlashlarini istaydilar. Atrofdagilar tomonidan bolalarning juda oddiy darajada bo'lsa-da, dinamik xususiyatga ega xatti-harakatlarining "Juda soz", "Barakalla", "Buni uddalay olasan deb kutgandim, yanglishmagan ekanman", "Berilgan topshiriqni sifatli qilib bajarishingga ishonaman", "Juda sifatli bajarilibdi" kabi olqishlar yordamida rag'batlantirilib borishi ularning mashg'ulotlarga bo'lgan yondashuvlarini keskin darajada ijobiy ahamiyat kasb etishiga olib keladi. Bolada tarbiyachi tomonidan berilayotgan topshiriqni o'z vaqtida, sifatli bajarilishiga nisbatan mas'uliyatli yondashuvni qaror toptiradi, shuningdek, talab etilayotgan qoidalarga qat'iy amal qilish ko'nikmalari shakllanadi).

- mashg'ulotlar jarayonining oddiydan murakkabga tomon rivojlanib borishiga erishish samarali natijalarga erishish imkonini beradi. Tasviriy faoliyat bilan tanishtirish mazmuni bilan bog'liq bo'lgan bilimlar atrofolamda bolalar faoliyatini va ularning o'zini tuta bilishini, intizomini boshqarib turadi va maqsad sari yo'naltiradi. Inson qaysi sohada ishlamasin, u adabiyotchi, geograf yoki ximikmi, u nafas va go'zalliklarni ko'ra olishi va tushuna olishi kerak.

Maktabgacha ta'lim muassasasida tasviriy faoliyati bo'yicha ishlarni rejalashtirishda asosiy tamoyil – bu tasviriy faoliyatini ta'lim tarbiyaviy ishning eng muhim bo'limlaridan biri sifatida qarash hisoblanadi.

MUHOKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ / DISCUSSION).

Tasviriy faoliyati turlari – rasm chizish, loy bilan ishlash, applikatsiya o'ziga xos tasviriy texnikasiga egadir. Tasviriy faoliyati bo'yicha ishni rejalashtirishda tarbiyachi albatta har bir turdagi mashg'ulotlar soniga qat'iy rioya qilish lozim. Tasviriy faoliyati bo'yicha mashg'ulotlarni rejalashtirish, yuqoridagilardan tashqari mashg'ulot qanday materiallari bilan o'tkazilsa, maqsadga muvofiq bo'lishlarini ham tarbiyachi nazarda tutmoq lozim.

Masalan, loy bilan ishlashda – loy yoki plastilin, rasm chizishda– guash, rangli qalam, ko'mir tayoqchasi va hokazo. Shuningdek, tarbiyachi mashg'ulotning dastur mazmunini tanlashda, bolalarga qanday predmetlarni chizdirish haqida emas, balki shu predmetni chizdirish yoki loydan yasattirish orqali qanday bilim va ko'nikma berish yoki o'rgatish haqida ko'proq o'ylashi lozim. Ixtiyoriy mashg'ulotlari rejalashtirishda esa tarbiyachi bolalarning mustaqilligi ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beruvchi o'rgatish usullari to'g'risida o'ylab olish kerakdir. Tarbiyachi ishlarni rejalashtirishda u yoki bu guruh bo'yicha dastur qo'ygan vazifalarni barchasini e'tiborda tutgan holda ish rejasini tuzadi. [7]

Shuningdek, tasviriy faoliyatlari bo'yicha bir oyga mo'ljallangan istikbol reja tuzish ham maqsadga muvofiqdir. Bunda tarbiyachi tasviriy faoliyati mashg'ulotlari

oʻrtasidagi oʻzaro bogʻlanishni ham nazarda tutadi. Shunday qilgan taqdirdagina, bolalar maʼlum bilim, malaka va koʻnikmaga ega boʻlishlari mumkin boʻladi. Bundan tashqari tasviriy faoliyat turlari oʻrtasidagi oʻzaro bogʻlanish natijasida tevarak-atrofni badiiy jihatdan oʻzlashtirishlarning yangi-yangi yoʻllari vujudga keladi va bolalar tevarak atrofni obrazli qilib tasvirning turli xil usullari bilan tanishadilar. [11]

Demak, tasviriy faoliyati turlari oʻrtasidagi oʻzaro aloqa ishlarini rejalashtirishda katta ahamiyatga ega ekan, xoʻsh bu oʻzaro bogʻlanish qaysilar ekan?

1. Tasviriy faoliyatiga taʼlim-tarbiya ishining muhim boʻlagi deb qarash hamda rasm chizish, loy bilan ishlash, applikasiya mashgʻulotlarini rejalashtirishda dasturning barcha boʻlimlari oʻrtasidagi oʻzaro aloqa, bogʻlanishni doimo diqqatda tutish lozim. YAʼni, tevarak-atrof bilan tanishtirish va musiqa mashgʻulotlari va hokazo. Bular tasviriy faoliyati uchun qiziqarli hodisalar va voqealarni tanlashga yordam beradi.

2. Tasviriy faoliyatining barcha turlari tevarak-atrof hayotni obrazlarda tasvirlaydi, ammo har biri oʻziga hos xususiyatga ega ekanligi hisobga olmoq zarur. Rasm chizish – predmet va voqealarni rangda tekis yuzada tasvirlaydi, loy hajmlarda applikasiya – rangda, siluet ravishda. Shuningdek, har biri oʻziga hos tasvir texnikasiga ega: rasm chizish chiziqli grafik ravishda, rang tasvir usulida, loy-plastik ravishda applikasiya - qogʻozdan qirqish va alohida qismlardan tuzish.

3. Dasturda tasviriy faoliyati turlari oldiga qoʻyilgan vazifalarning ham oʻzaro aloqada ekanligidir. Masalan, bolalar rang bilan rasm chizishda va shu bilan bir vaqtda applikasiyada ham tanishib boradilar.

4. Tasviriy faoliyati turlari oʻrtasidagi bogʻlanish tarbiyachiga rasm chizish, loy, applikasiya boʻyicha vazifalarni aniqlashga yordam beradi. Masalan, kichik guruh doiraviy shakllarni oʻrgatishda, oldin tayyor doira shakllarini applikasiyada bergan maʼqul, soʻng esa rasm chizish mashgʻulotlarida bergan maʼqul.

5. Tasviriy faoliyati turlari oʻrtasidagi bogʻlanish maʼlum bir mavzudagi mashgʻulotlar asosida ham boʻlishi mumkin. Masalan, “Boʻgʻirsoq” ni bolalar ham chizish, applikasiya va loydan yasashi mumkin. Bu turdagi takrorlanish bolalarning mavzuga nisbatan qiziqishlarini pasaytirmaydi, chunki har bir faoliyat turi jarayonida bolalar ertak qahramonlarini xilma-xil tasvirning yangi usul va yoʻllari bilan tanishadilar.

6. Tasviriy faoliyati mashgʻulotlarni toʻgʻri rejalashtirishda, mashgʻulotlar oʻrtasida ularning dastur vazifalari, mavzular oʻrtasida bogʻlanish vujudga keladiki, buning natijasida bolalarning yangi malaka va koʻnikmalarini va bilimlarni egallashlarida maʼlum ketma-ketlik va bogʻlanish vujudga keladi. Masalan, “Qushlar” mavzusi asosida olib borilgan mashgʻulotlar jarayonida bolalar don choʻqiyotgan

qushni loydan yasashni, shoxda o'tirgan qushni rasmini chizishni, afsonaviy qushni qanday qilib, qog'ozdan qirqib olishni bilib oladilar.

7. Shuningdek, tasviriy faoliyati bo'yicha ishni rejalashtirishda faqatgina ularning turlari o'rtasidagi ketma-ketlikni nazarda tutmay, balki har bir turdagi mashg'ulotlar o'rtasida ham bog'lanish o'rnatish va ularni diqqatda tutish lozim. Masalan, predmetli rasm chizish loy ishlaridan keyin mazmunli ishlarni rejalashtirish lozim. [9]

XULOSA (ЗАКЛЮЧЕНИЕ / CONCLUSION).

Tasviriy faoliyati bo'yicha ishni rejalashtirishda tarbiyachi bolalar bilan ishlashda foydalanadigan metod va usullariga ham ahamiyat bermog'imiz lozim. Bular ko'rsatmali va og'zaki metod hisoblanadi. Ko'rsatmali va og'zaki metodning o'zaro birgalikda olib borilishi lozim. Demak, tarbiyachi tasviriy faoliyati bo'yicha ishlarni rejalashtirishga juda katta ahamiyat bermog'i lozim ekan. Tarbiyachi ishni rejalashtirishga qanday ahamiyat bergan bo'lsa ishni hisobga olishga ham shunday e'tibor bermog'i lozim bo'ladi. Chunki bu narsa– tarbiyachiga tasviriy faoliyatiga o'rgatish bo'yicha dastur vazifalari talablari qanday bajarilganligi aniqlashga va mashg'ulotlarni sifatli chiqishi uchun qanday tayyorgarlik ishlarini ko'proq olib borish lozimligi, hamda o'rgatishlarning yangi xilma-xil metod va usullari ustida ko'proq ishlash lozimligini aniqlab olishga va keyinchalik ulardan bolalar bilan ishlashda foydalanish uchun yangi-yangi imkoniyat yaratib beradi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Takomillashtirilgan “Bolajon” tayanch dasturi. T.: 2016.
2. Maktabgacha ta'limga qo'yiladigan davlat talablari. T.: 2017
3. “Bilimdon” dasturi. T.: 2014
4. Amirova. G.A., Sulaymonov A.P., Djurayeva B.R. Maktabgacha ta'lim muassasalarida applikasiya mashg'ulotlari. T., 2014.
5. D.T Sabirova. Maktabgacha yoshdagi bolalarda tasviriy savodxonlik elementlarini shakllantirish.
6. Safarov, B.N. (2022). PIRLS-XALQARO O'QISH SAVODXONLIGINI O'RGANISH BO'YICHA TARAQQIYOT. Ta'lim faoliyatida innovatsion rivojlanish , 1 (5), 134-138.
7. Safarov, B.N. (2022 yil, noyabr). MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA PEDAGOGIK KOUCHINGNI TOSHKIL ETISHNING DOLZARBLIGI. 21- ASRDA INNOVATSION TA'LIMNING O'RNI VA AHAMIYATIGA BASHLANGAN XALQARO KONFERENSIYADA (1-jild, 8-son, 30-35-betlar).

8. Safarov, B. (2021). 6-7 yoshli bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashda matematika mashg'ulotlarini ahamiyati: 6-7 yoshli bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashda matematika mashg'ulotlarini ahamiyati. Maktabgacha ta'lim jurnali , 2 (2).
9. Norboyevich, SB, & Axmadjonovna, BM (2023). TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM-TARBIYA JARAYONINI SAMARALI TASHKIL ETISHNING BOSHQARUV PRINSPLARI. Ta'lim faoliyatida innovatsion rivojlanish , 2 (4), 18-23.
10. Мелиев Х. А., Сафаров Б. Н. ОИЛА, МАКТАБ ВА МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТИ ҲАМКОРЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ МАЗМУНИ //Academic research in educational sciences. – 2021. – Т. 2. – №. 11. – С. 1312-1316.
11. Во'ltakov S., Begaliyeva H. TA'LIM JARAYONIDA KREATIV FIKRLASHNING AHAMIYATI //Академические исследования в современной науке. – 2023. – Т. 2. – №. 9. – С. 129-132.